

Ceviz – değerli bir meyve ve orman bitkisi

Автор(и): д-р Аргир Живондов, Институт по овощарство – гр. Пловдив

Дата: 21.07.2021 *Брой:* 7/2021

Ceviz, hem dünyada hem de ülkemizde sert kabuklu meyveler grubu içinde ekim alanı ve üretim bakımından ilk sırada yer alır. En değerli meyve ve orman meyvesi türleri arasındadır. Ceviz, kompleks heterozigot, tek evcikli, iki evcikli, yabancı döllen, anemofil, odunsu bir meyve bitkisidir.

Ceviz içi, insanlar için konsantre, tam ve yüksek kaliteli bir besindir. Yüksek biyolojik değeri, zengin yağ, protein, vitamin ve mineral tuzu içeriği ile belirlenir. 100 gr içinde şunlar bulunur:

- %62.7 - %79.95 bitkisel yağ, insan sağlığı için gerekli olan ve sadece gıdalardan alınabilen omega 3, 6 ve 9 yağ asitlerini içerir. İçteki toplam içerikleri %84'tür, bunun %5'i omega 3, %51'i omega 6 ve %28'i omega 9'dur;

- Toplam yağ içeriğinin %54 - %64'ü linoleik asit (F vitamini) ile temsil edilirken, palmitik, stearik, oleik, linolenik ve diğer asitlerin içeriği de yüksektir;
- İnsan vücudunun ihtiyaç duyduğu 18 temel amino asidi sağlayan proteinler %12.3 - %22.3 arasındadır;
- Toplam şekerler – %2.73 - %3.98, bunun içinde sakaroz – %1.92 - %3.15 ve invert şeker – %0.40 - %0.80;
- %2.73'e kadar mineral tuzları, bunun içinde potasyum tuzları 322 mg%, magnezyum – 134 mg%, fosfor – 358 mg%, demir – 21 mg% ve kalsiyum – 89 mg%'a ulaşır;
- E, PP, B grubu vitaminler, karoten ve C vitamini açısından zengin bir içerik;
- %0.68 - %0.85 arasında tanenler.

Ceviz içinin tıbbi özellikleri eski çağlardan beri iyi bilinmekte ve modern tıp tarafından kanıtlanmıştır. Tüketimi normal kalp ve beyin fonksiyonunu sağlar, bağışıklık sistemini aktive eder, kolesterol seviyesini düşürür, tiroid fonksiyonunu güçlendirir, kan şekerini ve kan basıncını düşürür, radyasyon maruziyetinin üstesinden gelmeye yardımcı olur, vb.

İçin yüksek besinsel ve tıbbi değerine rağmen, ülkemizdeki yıllık tüketim çok düşüktür – kişi başına 1-2 kg, oysa birçok Avrupa ülkesinde yıllık tüketim kişi başına 6 kg'a ulaşmaktadır.

Yeşil meyveler yüksek C vitamini içeriğine sahiptir – 300 mg%'nin üzerinde. Tatlı ve içecek hazırlamak için kullanılırlar. Meyvelerin kabukları öksürüğe karşı özel bir ekstrakt hazırlamak için kullanılır ve meyvelerin yeşil dış kabuğu kumaş ve ipliklerin özel boyanmasına hizmet eder.

Ceviz kerestesi, mobilya endüstrisindeki en değerli hammaddeler arasındadır, bu nedenle uluslararası pazarda yüksek fiyatlarla satılır ve ondan üretilen mobilyalar en çok arananlar arasındadır.

Ceviz üretimi, diğer meyve türleriyle karşılaştırıldığında daha düşük işçilik ve malzeme maliyetleri ile karakterizedir. En yoğun emek gerektiren hasat da dahil olmak üzere üretim süreçleri mekanizasyona tabidir, bu da maliyetleri düşürür ve üreticileri kolaylaştırır. Meyvelerin yüksek taşınabilirliği ve depolanabilirliği, en uzak lokasyonlarda plantasyonların kurulmasına izin verir. Meyvelerin depolanması için özel pahalı tesislere gerek yoktur, pazarlaması en avantajlı pazar anında gerçekleşebilir.

Nispeten daha az bitki koruma önlemi gerektiren odunsu bir meyve türü olarak, çevre dostu meyve ürünleri üretimi için en uygun olanlar arasındadır. Avlularda, yollar boyunca, caddelerde, meralarda vb. tek ağaçlar olarak yetiştirilebilir.

2017 yılında küresel ceviz tüketimi, istikrarlı bir artış eğilimi ile 2.2 milyon ton olarak gerçekleşti. 2007-2017 dönemi için küresel tüketimin yıllık ortalama büyümesi %7.1'dir. Çin, dünyanın en büyük ceviz üreticisi ve tüketicisidir. 2017 yılında ülkede 1.06 milyon ton ceviz (kabuklu meyve) üretildi ve bu toplam dünya üretiminin %48'ini temsil etti. Çin'de kişi başına ceviz tüketimi keskin bir şekilde arttı – 1995'te 0.17 kg'dan 2017'de 1.8 kg'a yükseldi. Belirtilen dönem için tüketimdeki büyüme %24 iken, küresel ortalama büyüme oranı %5.8'dir. ABD dünya ceviz üretiminde ikinci sırada yer almaktadır. 2017 yılında ülkede 607.81 bin ton ceviz (bütün meyve) üretildi ve bu küresel üretimin neredeyse üçte birini oluşturdu. ABD'deki ceviz üretiminin ana kısmı Kaliforniya eyaletinde yoğunlaşmıştır. Çin ve ABD'de dünya cevizlerinin yaklaşık %75'i üretilmektedir. Avrupa Birliği üye devletleri bir bütün olarak, İran, Ukrayna, Şili, Türkiye, Moldova, Sırbistan, Fransa, İtalya ve İspanya diğer büyük ceviz üreten ülkelerdir. İran'da yıllık ceviz üretimi 242 bin tondur, bu da 113 bin ton olan AB ülkelerinin toplam üretiminin iki katından fazladır. Türkiye yıllık 127 bin ton, Ukrayna ise 110 bin ton – neredeyse AB kadar üretmektedir. Şili üretimi yıllık 100 bin ton, Moldova'nınki ise 31 bin tondur. Bulgaristan, yıllık 1.000 ton ceviz üretimi ile dünyada 16. sırada yer almaktadır. Önde gelen ceviz üreten ülkelerde dekar başına ortalama verim 190 ile 330 kg arasında değişirken, ülkemizde dekar başına 30 ile 100 kg arasında değişmektedir.

Ceviz üretimini artırmak ve kalitesini iyileştirmek için faktörler kompleksi arasında çeşit, ana ve dinamik araçtır. Bu nedenle, ilgili yetiştirme alanları için en uygun çeşitlerin doğru seçimi, yeni plantasyonlar kurulurken en önemli ve en sorumlu görevdir. Ceviz ağaçları en uzun ömürlü olanlardır ve yapılan hatalar geç tespit edilir. Düzeltilmesi zordur ve büyük kayıplara neden olur. Ceviz çeşitlerinin karşılaması gereken ilk gereklilik yüksek verimliliğidir.

Bulgaristan'da 29 ceviz çeşidi resmi olarak tanınmıştır, bunların 21'i Prof. Dr. Nedyu Nedev liderliğindeki bir ıslah ekibi tarafından Plovdiv'deki Meyvecilik Enstitüsü'nde geliştirilmiştir. Bulgaristan'da geliştirilen ceviz çeşitlerinin büyük bir kısmı, çeşitli zamanlarda ve farklı dönemler için ülkenin Resmi Çeşit Listesi'ne ve meyve fidanı üreticileri şirket ve birliklerinin çeşit listelerine dahil edilmiştir. Bir dizi Bulgar ceviz çeşidi yurt içi üretime büyük ölçekte dahil edilmiştir. Yaklaşık dört on yıldır ve bugün hala, ülkemizdeki ceviz üretiminin profili Izvor 10, Sheinovo ve Dryanovski çeşitleri tarafından belirlenmektedir. Slivenski, Silistrenski, Perushtinski, Kuklenski, Proslavski ve diğer ceviz çeşitleri de ticari bahçelere geniş çapta dahil edilmiştir. Sheinovo çeşidi Bulgaristan ve Sırbistan için ulusal standart çeşittir, ancak bugün ülkemizde standart olarak Izvor 10 hizmet vermektedir. Bulgar cevizlerinin en yeni nesli 2005-2012 döneminde tanınmıştır ve Vasden, Diamin, Yubileen 80, Vanmar, Meveden ve Srednogorski çeşitlerini içerir. Aday çeşitler Nedev, Trakiyski ve Uspeshen resmi tanınma için sunulmuştur. Yeni ceviz çeşitlerinin büyük bir kısmı, Plovdiv yakınlarındaki Prof. Dr. Argir Zhivondov'un fidanlığında çoğaltılmaktadır. Bunlar artık ülkedeki yeni plantasyonlara başarıyla dahil edilmekte ve avantajlarını kanıtlamış durumdadır.

Meyvecilik Enstitüsü'nde uzun yıllar boyunca yapılan çalışmalar, verimliliklerinin bir dizi faktör tarafından belirlendiğini ortaya koymuştur – meyve veren sürgün sayısı, meyve tutum yüzdesi ve tek bir çiçek salkımındaki meyve gruplandırması. Çok iyi ve mükemmel verimlilik ile karakterize edilen çeşitlerin, daha fazla sayıda yanıl meyve veren sürgün, tek bir çiçek salkımında daha fazla sayıda meyve ve daha yüksek oranda korunmuş etkili meyve tutumu oluşturan çeşitler olduğu kanıtlanmıştır. Bu biyolojik özellikler her çeşide özgüdür ve belirtilen parametreler farklı yıllar boyunca, ağaçların meyve verme dönemi boyunca ve özellikle yıllık sürgünlerin kuvvetine bağlı olarak değişir. İlk meyve verme döneminde, yanıl meyve veren sürgünlerin yüzdesi daha yüksektir, ağaçların daha ileri yaşlarında ve tam meyve verme dönemlerinde ise daha düşüktür, çünkü meyve tomurcuklarının oluşumu esas olarak daha zayıf meyve veren sürgünlerde meydana gelir.

Yerel ceviz çeşitleri

Bunların bir kısmı, ülkemizin bitki genetik kaynaklarından, yani doğal koşullar altında açık tozlaşma yoluyla yaratılan büyük morfolojik çeşitlilik içinden seleksiyon yoluyla belirlenmiştir. Bu grup şu çeşitleri içerir: Sheinovo, Silistrenski, Kuklenski, Perushtinski, Bachkovski, Dryanovski, Slivenski, Dzhinovski, Proslavski, Izvor 10, Konkurent, Kardzhali, Alvanovo, Probuda, Targovishte, Mirkovski ve diğerleri. Bu gruptan dağıtım için önerdiğimiz mevcut ve gelecek vaat eden çeşitler için kısa bir pomolojik ve ekonomik tanım sunuyoruz. Diğerleri ise, hem Bulgar hem de yabancı çeşitlerin dahil olduğu, Meyvecilik Enstitüsü – Plovdiv'de gerçekleştirilen kontrollü cinsel melezlemenin sonucudur. Bu grup şu çeşitleri içerir: Ly